Dan
Ciachir

Noblețea smereniei

Pe părintele Dumitru Stăniloae l-am întâlnit prima oară la începutul lui noiembrie 1982. Scrisesem un articol despre lirica fiicei sale, intitulat *Poezia Lidiei Stăniloae*. I-am fost prezentat în apartamentul ei dintr-un mic bloc aflat în apropiere de biserica Sfânta Vineri. Înainte de această întâlnire, împrumutasem și citisem toate cărțile părintelui Stăniloae până la *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, din 1943, și cursul de ascetică și mistică, pe care aveam să-l recitesc ulterior de atâtea ori. Nu țin minte ce am discutat atunci. Mi-l amintesc însă îmbrăcat în reverendă, cu părul de un alb pur, ca platina, tuns relativ scurt. Apoi apariția tinerească a nepotului său Dumitraș, care studia Teologia…

Niciodată nu l-am văzut pe părintele Stăniloae îmbrăcat altfel decât în reverendă, în strâmtul său apartament de pe strada Cernica nr. 6, așezat la biroul care părea mai degrabă un pupitru de școlar. Cărți erau puține în odaie și nici una dintr-ale sale. Predominau în încăpere icoanele – îmi vin în minte icoana Sfântului Calinic și patetica exclamație a marelui teolog la canonizarea sfinților noștri, în 1955: „Tu, România, ți-ai tăinuit cu smerenie sfinții!“ – o candelă, imagini de la Sfintele Locuri… Pe canapea ședea soția sa, o femeie firavă, dar plină de viață, care, după decembrie ’89, când i-am adus în vreo două rânduri oaspeți din străinătate, m-a prevenit încet: „Să nu-l obosiți pe părintele…“. Însă întrevederea se prelungea de fiecare dată, iar părintele vorbea cu tonul său calm, egal și afabil. Așa l-am întâlnit ultima dată, la începutul lui decembrie 1992. Ne-am dus în vizită, directoarea Secției române a BBC-ului, Ruxandra Obreja, un redactor și cu mine. Părintele Stăniloae avusese un mic accident și s-a scuzat că ne va primi întins pe canapea. Însă îmbrăcat tot în reverendă. După ce interviul s-a sfârșit și a închis magnetofonul, Ruxandra l-a întrebat: „Cum era lumea acum 60-70 de ani, părinte?“. „Era frumos. Preoții aparțineau cu adevărat comunității, episcopii erau apropiați de popor…“. Și a început să vorbească de parcă vedea aievea acel trecut, ochii – de un albastru dens – i se luminaseră.

Cu un magnetofon identic cu al Ruxandrei mă dusesem în vara lui 1992, în iunie, înainte ca părintelui Stăniloae să i se decerneze titlul de doctor honoris causa al Universității din București. Era într-o sâmbătă. Peste două zile urma să aibă loc ceremonia. Mi-a vorbit o jumătate de ceas, începând cu: „Acum, la vârsta la care onorurile lumești nu mai bucură sau interesează...". Câteva zile mai târziu, nedeprins cu magnetofoanele, când ÎPS Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, urcase la mine acasă pentru un dialog asemănător, am șters fără să vreau discuția, imprimându-l deasupra pe înaltul ierarh.

Poate martie 1990... Așezat la birou – eram numai părintele Stăniloae și cu mine în cameră –, îmi spune: „Vin pe aici de la tot felul de partide, asociații, organizații, și-au adus aminte și de mine, însă eu nu fac politică...". Și nu făcuse întreaga viață. Se considera înainte de toate preot.

Cu două luni înainte, la mijlocul lui ianuarie 1990, îi notam – pentru revista „Amfiteatru" – răspunsul la întrebarea: au fost niște mucenici tinerii martiri din decembrie '89? Iată-i răspunsul: „Aș compara pe martirii Revoluției cu pruncii uciși de Irod. De un Irod modern, mult mai crud, care nu putea tolera pe Hristos. Pruncii uciși de Irod nu erau conștienți de jertfa lor, în vreme ce martirii din decembrie știau că merg la moarte. Sacrificiul lor trebuie canonizat și ar trebui să capete o semnificație mondial-creștină. Să-i pomenească toate Bisericile ortodoxe (...). Martirii noștri ar putea fi prăznuiți fie pe 22 decembrie, fie pe 20, o dată cu pruncii uciși de Irod."

Iubea foarte mult literatura și mai ales poezia. L-am dus în toamna lui 1991 la părintele Stăniloae pe criticul Radu Călin Cristea – i se adresa ardelenește cu domnule părinte și lucrul acesta i-a plăcut – care a fost surprins să audă cât de mult prețuiește lirica unui poet modern, Daniel Turcea. Iată, de altfel, ce mărturisea cu un alt prilej despre poezie: „Dacă poezia este exprimarea concentrată a infinitei și supremei minuni a existenței, ea este o formă potrivită pentru exprimarea credinței în Dumnezeu. Ea este, de altfel, o formă potrivită și pentru că taina lui Dumnezeu este de nedefinit în termeni direcți, raționali, și de aceea trebuie să se folosească pentru exprimarea ei metaforele, luate din lumea văzută, dar văzute într-o dimensiune infinită și spiritualizate."

O singură dată l-am surprins în flagrant de patetism. Atunci când îmi spunea: „De ce nu avem și noi scriitori de mărimea scriitorilor ruși, a lui Dostoievski?! De ce nu caută scriitorii să spună ceva profund despre sufletul nostru?".

Era impenetrabil la Caragiale. Am căutat să-l conving că este un scriitor creștin, măcar în *Năpasta*. Nu mi-a răspuns nimic.

În Ajunul Crăciunului 1984... Țineam de câteva luni în „Suplimentul literar" condus de Ion Cristoiu o rubrică de aproape patru pagini dactilo-

grafiate, „Revista revistelor". În Almanahul literar 1985, care apăruse la mijlocul lui decembrie '84, se tipărise un fragment din eseul părintelui Stăniloae, aflat în manuscris (și editat la Craiova în 1992), intitulat *Reflexii despre spiritualitatea poporului român*. Am reprodus, sub genericul *Echilibrul sufletului românesc*, trei pagini din acest text, precedat de un châpeau în care vorbeam, desigur, nu de teologul, ci de marele bizantinolog Dumitru Stăniloae. Totul se întâmpla cu complicitatea lui Ion Cristoiu, care, invitat de mine la o mânăstire de lângă București, nu s-a rușinat să își facă cruce în public, la sfârșitul rugăciunii rostite înainte de începerea mesei. La fel și soția lui.

Ion Cristoiu a venit cu propunerea să tipărim o pagină de revistă cu fragmente din eseul părintelui Stăniloae pe care acesta mi-l încredințase după apariția articolului amintit. Pagina s-a cules, dar nu a apărut niciodată. După trei-patru luni, în aprilie 1985, mi-a fost oprită și rubrica. În iarna aceluiași an 1985, Valeriu Gherghel și Liviu Antonesei, care redactau „Opinia studențească" la Iași, mi-au cerut o pagină de revistă cu aforisme traduse din E.M. Cioran. Am trimis-o însoțită de o scrisoare în care le propuneam textul părintelui Stăniloae despre Dor. Și în felul acesta, cele opt pagini dactilografiate au apărut în cinci numere consecutive din „Opinia studențească", începând cu numărul 1/1985.

Când i-am dus părintelui Stăniloae revista, în vara aceluiași an, și a văzut pe contrapagină numele lui Cioran, mi-a povestit de prietenia cu tatăl său, preotul Emilian Cioran, protopop de Sibiu în anii '30 și naș de botez al fiicei sale. Atunci am aflat că mama lui Cioran se trăgea dintr-o familie nobilă, înrudită cu Andrei Șaguna, și că Șaguna obișnuia să vină să se odihnească la o reședință de țară a acestei familii.

Părintele Stăniloae îl reîntâlnise pe E.M. Cioran la Paris și mi-a povestit cum, urcând la el acasă cu un tânăr teolog român care se apucase să-i răsfoiască o carte aflată pe masă, scriitorul i-a smuls-o din mână: „Las-o! Să nu vadă părintele prostiile astea!".

Tot Cioran i-a mărturisit cum, după cutremurul din 4 martie 1977, ieșit pe stradă și indignat că parizienii se plimbă și se distrează în vreme ce poporul român trăia o tragedie, îi venea să facă țăndări toate vitrinele. În două rânduri mi-a vorbit părintele Stăniloae despre acest episod. Tot așa cum mi-a povestit, când mi-a arătat fotografiile cu Mircea Eliade, făcute cu prilejul vizitei sale în Statele Unite, în 1983, că savantul, care era cu soția, înainte de începerea mesei, i-a cerut: „Binecuvântează, părinte!".

Auzind de raporturile cu cei doi Cioran, tatăl și fiul, am spus: „Ce-ar fi să-i trimitem și lui revista?" „Dacă zici dumneata..." Și pe un plic lung a scris adresa: 21 rue de l'Odeon.

Nu eram convins că plicul acela conținând un număr din revista „Opinia studențească" și o scurtă scrisoare a părintelui Stăniloae, plic pe care l-am dus la Poștă și l-am trimis recomandat, va ajunge la destinație. Deși am plecat cu el nelipit, un scrupul de conștiință m-a oprit să copiez acea scrisoare care îmi fusese citită, superbă prin simplitatea și generozitatea ei; scrisoare care începea, țin minte precis, cu Dragă domnule Emil. Între expeditor și adresant era o diferență de vârstă de numai opt ani, însă părintele Stăniloae îi spunea: dumneata ești tânăr, în plină putere, în plină activitate și mă bucur de succesele pe care le ai...

Evident că părintele Stăniloae nu putea împărtăși ideile lui Cioran, dar le aborda cu mare înțelegere și îngăduință, proprii Răsăritului ortodox, care respectă din plin

Conștiința preoției, smerenia sinceră, firească, erau trăsăturile definitorii ale părintelui Stăniloae, care nu pomenea de opera sau de cărțile sale, de faptul că e tradus în numeroase limbi, de aprecierile pe care le scriau sau le rosteau despre el teologi și filosofi de renume... Era sincer preocupat de soarta neamului său, îngrijorat de acuta degradare pe care acesta o trăia în ultimii ani de comunism.

libertatea fiecăruia. Cred că era începutul lui iulie 1985, când părintele Stăniloae mi-a telefonat: „Știi... scrisoarea aia a noastră... am primit un răspuns. Vino să-l vezi!".

Textul acelei scrisori a fost publicat de mai multe ori, inițial în numărul din 25 mai 1991 al ziarului „România liberă". Îl reproduc: „Paris, 22 Juin 1985// Mult stimate părinte Stăniloae, scump prieten,// Vă mulțumesc pentru scrisoare și pentru frumosul articol despre dor. În același timp vă rog să adresați din partea mea mulțumiri lui Dan Ciachir pentru aforismele traduse în diverse reviste.// V-am spus la Paris și Vă repet că Filocalia este un monument capital în istoria limbii noastre. În același timp, ce lecție de profunzime pentru un neam nefericit și ușurelnic! Din toate punctele de vedere, o astfel de operă este chemată să joace un rol considerabil. Sunt nespus de mândru că Vă cunosc de mai mult de jumătate de veac.// Cu tot respectul și toată prietenia lui// Emil Cioran".

Ceea ce m-a surprins atunci când am ținut în mână hârtia împăturită în patru a scrisorii a fost faptul că, în afară de dată, era scrisă integral în românește. Știam, ca atâția alții, că nici rudelor Cioran nu le scria altfel decât în franceză.

Conștiința preoției, smerenia sinceră, firească, erau trăsăturile definitorii ale părintelui Stăniloae, care nu pomenea de opera sau de cărțile sale, de faptul că e tradus în numeroase limbi, de aprecierile pe care le scriau sau le rosteau despre el teologi și filosofi de renume... Era sincer preocupat de soarta neamului său, îngrijorat de acuta degradare pe care acesta o trăia în ultimii ani de comunism. Măsura smereniei sale organice am avut-o atunci când m-a îndemnat: „Să scrii, să lucrezi, să ajungi un autentic scriitor creștin. Eu am crezut că nu voi înfăptui decât puțin". Iar ceea ce înfăptuise i se părea primit în dar de la Dumnezeu.

Ales membru corespondent al Academiei, la vârsta de 85 de ani, el, care era doctor honoris causa al câtorva universități europene, a primit cu modestie, iar când l-am felicitat că a devenit, în sfârșit, membru „plin", la aproape 90 de ani, mi-a răspuns cu umor – fiindcă avea și umor – „Era și timpul".

Ierarhii Bisericii noastre nu se grăbeau să-l viziteze până în decembrie '89. Patriarhul Iustin Moisescu i-a blocat Filocalia la volumul al zecelea – i se părea că scrie prea mult –, însă când a murit acest patriarh, care era la rându-i un intelectual strălucit, pe 1 august 1986, i-am auzit glasul îndurerat la telefon: „A murit Patriarhul!". Îl considera un om autentic și chinuit.

Despre celălalt patriarh, Justinian Marina, care a condus corabia Bisericii în vremea cea mai cumplită a comunismului, vorbea la fel de frumos: „Justinian avea întotdeauna o vorbă bună și o încurajare pentru fiecare". Însă nici acest patriarh nu l-a simpatizat deloc și nu l-a ajutat cu nimic.

Mi-a povestit odată cum, în închisoare, unde a stat aproape cinci ani, observase un tovarăș de suferință, un negustor căruia i se confiscase magazinul, care cu discreție, dar sistematic, refuza mâncarea. Voia să moară prin subnutrire. Părintele Stăniloae i-a șoptit cu blândețe: „Ceea ce vrei să faci e cel mai mare păcat – sinuciderea". Omul l-a ascultat și, mai târziu, reîntâlnindu-l în libertate, i-a spus: „Vă mulțumesc, părinte; ați avut dreptate".

Când a devenit doctor honoris causa al Institutului Teologic Sf. Serghie din Paris, mi-a povestit cât de atent s-a purtat cu el Virgil Ierunca. L-a dus peste tot cu mașina, l-a așteptat. „Ce mașină are Ierunca?", am întrebat. „Nu are mașină. M-a dus pretutindeni cu taxiul". Cu ani în urmă, într-o revistă clujeană, am citit textul cronicii lui Virgil Ierunca la *Teologia Dogmatică Ortodoxă* și mi-a impus competența comentariului.

Îl iubea și îl prețuia pe Nicolae Steinhardt, însă mi-a dezmințit zvonul potrivit căruia el l-ar fi botezat creștin în închisoare. Îl botezase părintele Mina Dobzeu, starețul Mânăstirii „Sf. Apostoli Petru și Pavel" din Huși.

Tot în iarna sau în primăvara anului 1985, părintele Stăniloae mi-a pus în mână cartea lui Vladimir Lossky, celebru teolog rus din exil, *Essai sur la Théologie mistique de l'Eglise d'Orient*, spunându-mi: „Te rog eu să citești cartea aceasta!".